OIKEUSMINISTERIÖ

Lainvalmisteluosasto
Rikos- ja prosessioikeuden yksikkö
Erityisasiantuntija Sami Kiriakos

23.10.2017

U 56/2017 vp
EU/2017/1433

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: *Ehdotus maksuvälinerikosdirektiiviksi (U 56/2017 vp)*

Yleistä direktiiviehdotuksesta

Komissio antoi 13.9.2017 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennysten torjunnasta ja neuvoston puitepäätöksen 2001/413/YOS korvaamisesta (KOM(2017) 489 lopullinen).

Direktiiviehdotus on osa kyberturvallisuuden parantamista koskevia toimenpiteitä, jotka mainitaan komission ja unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan 13.9.2017 tekemässä yhteisessä tiedonannossa parlamentille ja neuvostolle (JOIN(2017) 450 final). Ehdotus perustuu komission vuonna 2015 laatimassa Euroopan turvallisuusagendassa asetettuihin tavoitteisiin.

Direktiiviehdotus sisältää vähimmäissäännökset maksuvälineisiin liittyvien petosten ja väärennysten säätämisestä rangaistavaksi ja näiden rikosten rangaistuksista. Rikosoikeutta koskevien säännösten lisäksi ehdotuksessa on maksuvälinerikosten torjuntaan liittyviä yleisluonteisia velvoitteita, jotka koskevat muun muassa rikosten tutkintaa, rikoksista ilmoittamista, uhrien auttamista sekä valistusta ja tutkimusta rikosten ennaltaehkäisemiseksi.

Direktiiviehdotuksen nojalla rangaistavaksi tulisi säätää ensinnäkin laittomasti hankitun tai väärennetyn maksuvälineen käyttöä koskevia tekoja. Lisäksi rangaistavaksi tulisi säätää tekoja, joilla varsinaista maksuvälinepetosta valmistellaan. Tällaisia tekoja ovat maksuvälineen varastaminen tai muu laiton haltuunotto, maksuvälineen väärentäminen sekä eri tyyppinen ryhtyminen laittomasti hankittuihin tai väärennetytihin maksuvälineisiin petostarkoituksessa. Rangaistavaksi tulisi säätää myös mainittujen rikosten toteuttamista varten suunniteltuja välineitä koskevia tekoja. Kaikkien direktiivissä määriteltyjen rikosten yrityksen tulisi olla rangaistavaa.

Direktiiviehdotuksessa määritellyt velvoitteet rangaistavaksi säädettävistä teoista menisivät korvattavassa puitepäätöksessä 2001/413/YOS asetettuja velvoitteita pidemmälle. Puitepäätöksen velvoitteet koskevat pääasiassa vain aineellisen esineen muodossa olevia maksuvälineitä, esimerkiksi maksukortteja ja shekkejä, kun taas ehdotetulla direktiivillä katettaisiin myös aineettoman datan muodossa olevat maksuvälineet. Direktiivillä pyritään siten teknologianeutraaliin sääntelyyn.

Suomen kannalta keskeiset kysymykset

Rikoslain säännökset täyttävät pääosin ehdotuksen rangaistavaksi säätämistä koskevat velvoitteet.

Kaikki ehdotuksessa määritellyt valmistelutyyppiset teot ja yritysteot eivät ole Suomen lain nojalla rangaistavia. Ehdotuksessa tarkoitetut maksuvälineen varastamista tai muuta laitonta haltuunottoa varten käytettäviä laitteita ja välineitä koskeva teot eivät ole kaikilta osin säädetty rangaistavaksi. Rikosten yritys ole rangaistavaa direktiivin edellyttämässä laajuudessa. Rikoslain säännökset eivät myöskään täyttäne kaikilta osin direktiiviehdotuksessa tarkoitettuja tuontia, vientiä, levittämistä tai muuta saataville asettamista.

Direktiiviehdotuksen rikosten tulisi koskea myös virtuaalivaluuttoja, jotka on määritelty ehdotuksessa varsin laajasti. Maksuvälinepetos ei koske direktiiviehdotuksessa määriteltyjä virtuaalivaluuttoja. Virtuaalivaluuttoja koskevat teot ovat rangaistavia vain rikoslain yleisempien säännösten nojalla esimerkiksi petos-, väärennys- ja tietoverkkorikoksina. Virtuaalivaluuttoja koskevat teot eivät näin ollen ole Suomen lain nojalla ole rangaistavia direktiivin edellyttämässä laajuudessa.

Rikoslaissa säädetyt enimmäisrangaistukset ovat pääosin matalampia kuin mitä direktiivi edellyttäisi.

Käsittelytilanne

Neuvoston työryhmä on käsitellyt asiaa kerran. Jäsenvaltiot ovat ilmaisseet ehdotuksesta vasta alustavia kommentteja. Alustavan tiedon mukaan tavoitteena on saavuttaa direktiiviehdotuksesta neuvoston yleisnäkemys Bulgarian puheenjohtajuuskaudella.

Valtioneuvosto tukee yleisesti toimia maksupalveluiden luotettavuuden turvaamiseksi ja maksuvälinpetosten torjumiseksi, viimesijaisesti rikosoikeudellisten keinojen käyttöä. Valtioneuvosto kannattaa pyrkimystä määritellä maksuvälinerikokset teknologianeutraalisti.

Jatkoneuvotteluissa on arvioitava tarkemmin muun muassa ehdotusta säätää nykyistä laajemmin rangaistavaksi valmistelu- ja yritystekoja. Huomioon tulee ottaa erityisesti maksuvälinerikollisuuden kehitys tietoverkoissa ja rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen täsmällisyysvaatimus.

Virtuaalivaluuttoja koskevien velvoitteiden kannalta direktiiviehdotusta neuvoteltaessa on syytä kiinnittää huomiota siihen, että virtuaalivaluuttojen määrittelyyn, käyttöön ja valvontaan liittyy paljon epävarmuustekijöitä.

Rangaistusvelvoitteita tulisi arvioida yhdessä rikolliseksi säädettävien tekojen kanssa ja pyrkiä siihen, että rangaistukset ovat rikosoikeudellisen suhteellisuusperiaatteen mukaiset. Huomioon tulee ottaa myös maksuvälinerikollisuuden kehitys ja unionin yhteiset tavoitteet sen tehokkaassa torjunnassa.